

JORMA KURVINEN

LAKEUDEN MIEHET

Lakeuden miehet

Jorma Kurvinen

Lakeuden miehet

SAGA Egmont

Lakeuden miehet

Cover image: SA-kuvat

Teos on julkaistu historiallisena dokumenttina, jonka kieli kuvastaa julkaisuaikansa näkemystä.

Copyright © 1991, 2025 Jorma Kurvinen and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788727256375

1. POD edition

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.sagaegmont.com

Saga is a subsidiary of Egmont. Egmont is Denmark's largest media company and fully owned by the Egmont Foundation, which donates almost 13,4 million euros annually to children in difficult circumstances.

Vognmagergade 11, 2., DK-1120 Copenhagen K

Jos sota ei olisi ollut uhkaamassa, he olisivat tällä hetkellä olleet valmistautumassa huomista juhannusaattoon varten. Hän olisi noutanut jo koivutkin molempien verantojen portaanpieliin.

Lenni Jussila tunsikin haikeutta katsoessaan vehmaita rantoja, joitten ohitse proomu lipui. Sitä vastaan hänellä ei ollut mitään, että ryssä pyyhkäistäisiin Suomen kamaralta, mutta jotenkin tuntui siltä, että sen olisi kerinnyt tehdä syksymmälläkin. Ajankohta ei ollut kuitenkaan suomalaisten valittavissa. Hitler oli aloittanut täydellä voimalla, ja oli pakko varautua sodan leviämiseen Suomen rajoille asti.

– Ja jos ei leviä, niin ruvetaan levittelemään ...

– Hä?

Hautakankaan Arvon silmät olivat olleet kiinni. Nyt se raotteli niitä unisesti.

– Ittekseni vaan ...

Eihän sitä julkisesti myönnetty, että sota sopi oikein hyvin. Puolustautumisesta herrat puhuivat, ja odotettavissa olevasta

Neuvostoliiton hyökkäyksestä. Olivat ne siellä sen verran hermostuksissaan saksalaisten kanssa. Lenni olisi pitänyt suomalaisia kyllä hulluina, jos tässä tilanteessa ei otettu omaa pois. Ja vaikka korkojen kanssa. Jos saksalaiset ennättäisivät ensin, esimerkiksi suoralla hyökkäyksellä Leningradin kukistumisen jälkeen, niin – saksalaisena kaupunkina Viipuri tultaisiin maailmalla tuntemaan. Lahjoituksia oli Hitleriltä turha odotella. Sen kukin sai, minkä pystyi itse ottamaan.

Arvo avasi silmänsä. Serkkupojankin katse kulki rantamaisemassa.

– Turhan moni likka säilyttää ainoansa huomisiltana!

Se oli Arvon tappiolistalla. Serkulla oli kaksi intohimoa: naiset ja paini. Tai oliko se sama asia? Painikaverit vain vaihtelivat ja laji kreikkalais-roomalaisesta ja vapaasta kaikkein vapaimpaan.

– Niin kuin tätä ei olisi ennättänyt aloittaa juhannuksen jälkeen, Arvo sadatteli. – Herroilla on niin helvetinmoinen hinku olla ensimmäisenä siellä ja ensimmäisenä täällä.

Lenni ymmärsi kyllä senkin. Jos tästä tuli vähänkin samanlainen salamasota – saksalaisten toimesta – kuin tähänkin asti, niin ainakin ammattisotilaan kannatti pitää kiirettä Suomenkin rintamalla. Ei tuolta nyt mihinkään heinäntekoon tietenkään tultaisi, mutta lyhyt sota se voisi parhaassa tapauksessa kuitenkin olla.

– Tarkoitatko rykmentinkomentajaa?

Arvo kääntyi häneen päin.

– Häntäkin!

Oli ollut melkoinen yllätys, heille varsinkin, kun pataljoonan lähtötarkastuksessa oli ilmoitettu, että rykmentti, johon tämä Eskonmäen pataljoona kuului, olikin Liskin komennossa. Heillä päin, suojeluskunnassa, oli puhuttu aivan eri miehestä vielä ke-

väällä, kun Karonen oli palannut täältä jostakin upseereitten harjoituksista.

Se nyt oli ihan varmaa, että Liski ainakin painaisi menemään hullun lailla. Oli se sen verran kunnianhimoinen ja sotahullu. Eikä ainakaan Eskonmäestä olisi jarruttelemaan, Karosesta puhumattakaan.

Arvon ajatukset liikkuivat menneissä.

– Tuskinpa Liski tunnistaa meikäläisiä ...

– En usko. Jos muistaakaan.

Serkkupoika veti suutaan hymyyn.

– Herrat ovat saamarin hyviä muistamaan semmoiset. Vai mitä, Jarkko, sanot siihen?

Anttilan Jarkko nojaili proomun laitaan. Hänen huomionsa oli ollut kokonaan rantamaiseman kauneudessa.

– Jaa mihin?

Arvo vilkaisi ympärilleen ennen kuin kuiskutti:

– Rykmentinkomentajan muistiin. Luuletko, että Liskillä on mielessä?

Jarkko hymähti.

– Eversteillä on muutakin ajateltavaa kuin iäntakaiset erimielisyydet.

Tuo oli Jarkon kanta. Se oli jo puoliksi herra itsekin, teollisuuskoulun ensimmäisen luokan käynyt. Jätti vain kouluunmenon turhan pitkälle ja sitten tuli talvisodat sun muut. Jos se olisi mennyt opiskelemaan oikeaan aikaan, se olisi varmasti upseerimieskin.

Jarkon olemuksessa oli jotakin herraskaista, vaikka oltiin näissä kampeissa. Kummallista, että he kaksi olivat parhaita kavereita, Lenni ihmetteli. Niin erilaiset miehet. Anttilan Jarkko ei

edes ryypännyt, mutta räyhälsi silti samat reissut hänen kanssaan. Ja vielä järjesteli hänen asioitaan.

Niin se oli ollut silloinkin, juhannuksen aikaan vuosia sitten, kun Jarkko tuli Seinäjoella noutamaan häntä seuroista.

Anttilan väki ei ollut uskovaisia. Niin kuin ei Lenni itsekään. Mutta Jussilasta mentiin seuroihin äidin vuoksi. Äidillä ja Kerttusiskolla oli uskonsa ja he miehet lähtivät mukaan kotirauhan vuoksi.

Lenni muisti nyt Jarkkoa katsoessaan miten tämä oli työntynyt kiusaantuneen oloisena seurateltaan, jossa parhaillaan veisattiin Suvivirttä. Hetken katseltuaan Jarkko oli tavoittanut hänet ja teki päällään liikkeen 'Ulos!'. Lenni oli arvannut asian. Äiti kyllä pahoitti mielensä, mutta siitä huolimatta Lenni oli noussut vierestä käytävälle ja hiipinyt oviaukolle.

Jarkko odotti ulkona.

»Siellä on Jenni hotellilla!»

Vieläkin hän saattoi muistaa poltteen, jonka tieto hänessä sytytti. Se oli ollut oikeastaan kummallinen asia. Jenni oli aivan rehellisesti maksullinen nainen. Tuli Vaasasta saakka tienaamaan. Ja hän oli rakastunut Jenniin.

Tytöllä oli varmasti maailman kauneimmat huulet. Ja hymy, kun hän leikitteli: »Jenni ja Lenni! Meidät on ilmeisesti jossakin tarkoitettu yhteen ...»

Huoraa ei voinut kuitenkaan kiikuttaa Jussilaan emännäksi, mutta rakastua häneen saattoi.

»Kun on tarpeeksi hullu!» Jarkko oli kritisoinut. »Saat siitä kupan vielä.»

Sen nyt Jarkkokin oli tiennyt, että se oli liioittelua. Jenni valitsi asiakkansa. Ja tasokkaita pyrkijöitä riitti, niin kuin sinäkin juhannusaattona.

»Kapteeni Janhonen siellä on sitä vikittelemässä», Jarkko oli varoittanut.

»Tietääkö Jenni minusta?»

»Sanoin minä, että sinä olet kauppalassa.»

»Kyllä se siinä tapauksessa odottaa minua ...»

Jennikin tunsu jotakin häntä kohtaan. Ja hänellä oli sitä paitsi varaa maksaa reilusti. Kokonaisesta vuorokaudesta, tai kahdesta. Miten tyttö sattui viihtymään kauppalassa.

Serkkupoika suhtautui juttuun vieläkin kielteisemmin kuin Jarkko.

»Jumaliste, Seinäjoki on naisia täynnä ja Jussilan isäntä maksaa jollekin vaasalaishutsulle! On tuota tähän asti löytynyt ilman-kin.»

Arvolle varmasti oli. Eikä hänelläkään ollut valittamista. Mutta pojat eivät ymmärtäneet miten erilaista kaikki oli Jennin kanssa. Aika ei kulunut Jennin pihtaamisessa. Eikä jälkikäteen ollut mitään tragedioita tyyliin 'minä tiedän että sinä jätät minut nyt, kun olet saanut mitä halusitkin'. Turhien ja valheellisten vaikuuttelujen sijasta oli tyyni ilo. Sen ja leikkimielen Jenni oli tuonut hänen elämäänsä.

»Te ette, jätkät, edes tiedä millaista se voi olla», Lenni oli puolustautunut. Siinä oli silloin ollut Ojanperän Eelikin. Hän se oli muistuttanutkin:

»Totta kai, kun kysymyksessä on ammattilainen. Meikäläisellä ei olisi rahaa semmoisia summia.»

»Lenni joutuu maksamaan sille vielä sittenkin, kun se on Jusilassa emäntänä», Arvo oli naureskellut.

»Joopa joo. Mutta kateeksi teillä käy, kun itsellä ei ole uskallusta!»

Pojilla oli aihettakin kateuteen. Siitä oli tullut semmoinen ju-

hannus, ettei Lenni muistanut milloinkaan sellaista kokeneensa, jälkeensä. Janhosesta ei ollut ollut minkäänlaista vaaraa. Se oli kapteeni, mutta selvästi häntä vanhempi mies. Vääräsääri-nen, rahatonkin, mutta mies itse kuvitteli univormun riittävän ja otti nokkaansa.

»Mieti, likka, miten valitset!» upseeri oli neuvonut Jenniä.

Jenni nauroi sille päin naamaa.

»Ei ole mitenkään vaikeaa, kapteeni. Mutta kenenkään ei tarvitse jäädä juhannusaattona yksin. Minä annan sinulle osoitteen. Ota pirssi ja aja Vaasaan pitämään hauskaa!»

Se oli ollut pelkkää piruilua. He olivat kuulleet, kun upseeri ruunasi ruokaa ja viinaa tarjoilijalta, joka väitti edellistenkin las-kujen olevan maksamatta.

»Tarjoilija sanoi minulle, että Janhonen on velkaa vaatturille kaikki pukunsa», Jenni paljasti. »Mikseivät ne heitä sitä ulos?»

»Ne ovat kiinni toisissaan. Kapteeni ei saa ottaa kapakkavelkaa eikä hotelli antaa. Mutta kun on joskus erehdytty aloittamaan, sitä on vaikea pistää poikki. Minä olen kuullut, että Janhosta on va-roitettu pääesikunnasta saakka.»

»Eikä ole ainoa upseeri. Pieni palkka ja suuret kuvitelmat ... Onneksi sinä olet rikas!»

»Nooh, tiedä sitäköön. Mutta minun housunostojani ei tartte kuitenkaan syynätä Helsingistä saakka.»

Kahtakymmentä sekuntia pitempää aikaa hän ei ollut muista-nut koko Janhosta. He ajoivat pirssillä Jennin velipojan huvilalle, joka oli jokivarressa tyhjänä, kun isäntäväki vieraili juhannustaan muualla.

Lenni tunsu kosketuksen pohkeessaan. Se oli Arvo, joka töni häntä tähän päivään.

– Minä lyön vaikka vetoa, että Liski on varmasti selvillä minkä pitäjän miehistä yksi komppania on hänen rykmentissään.

– Mitenkä vaan ... Ollaanpahan tuttuja vanhastaan.

Hän yritti palautua muistoissaan uudelleen siihen juhannukseen, mutta ei päässyt enää kiinni tunnelmaan.

Se oli ollutkin ensimmäinen ja viimeinen.

Jenni oli loppukesästä muuttanut Helsinkiin ja kadonnut sille tielleen. Hänen mieleensä nainen jäi ikuisiksi ajoiksi perhosena, joka toi iloisen kepeyden ja rohkean ilon hänen maailmaansa. Kotipuolen naiset olivat Jenniin verrattuna toivottomia tosikoita.

– Valmistautuminen maihinnousuun!

– Vai että oikein maihinnousuun, Ojanperän Eeli jupisi.

Termi kuulosti kyllä Lenninkin korvissa suurelliselta. Proomusta maihin siirtyminen kai tässä likinnä oli kysymyksessä, mutta Karosesta tämä tietenkin tuntui maihinnousulta. Komppanianpäällikkö jopa pysäytti etenemisen ennen kuin he tulivat vanhalle, puolilaholta vaikuttavalle laiturille ja lähetti veneellä partion varmistamaan paikan.

– Suomen puolella eikö sitä vielä olla? Ojanperän Eeli ihmeteli.

»Niitä köyhiä Ojanperiä», Eeli esitteli itsensä aina vieraamalle. Niitä oli kaksi ihan erilaista sukuhaaraa, ja Eeli kuului siihen köyhempään. Toisella oli melkein Jussilan kokoinen talo takanaan.

Eeli oli yhdenlainen proletaari. Kova suojeluskuntamies ja rysänvihaaja, mutta kriittinen kapitalismillekin. Komppanianpäällikkö Karostakin Eeli piti turhan pinkona – eikä ollut ainoa.

Pikkuisen teatterin makua tässäkin maihinnousutiedustelussa oli. Kolme poikaa souteli rantaan likellä laituria. Maihin he nousi-

vat kuin kolme kalastajaa, kävelivät vähän matkaa laiturilta lähtevää kapeaa huonoa tietä ja palasivat takaisin.

– Ei täällä ketään ole!

Karonen seiso i sen verran lähellä, että Lenni näki kapteenin naaman. Komppanianpäällikkö ei näyttänyt tyytyväiseltä.

– Eikö oppaitakaan?

– Ei ketään.

Epäusko ja suuttumus vuorottelivat Karosen kasvoilla. Jos heidän komppaniansa olisi mennyt edellä ja olisi sovittu oppaista, niin ne olisivat varmasti tuolla. Karonen oli semmoinen jo luonteeltaan. Ja joutunut ikänsä kilpailemaan armeijan upseereitten kanssa. Silmätikuksi heti, jos oli vähänkään aihetta. Mäntsälän jälkeen varsinkin.

Tiedustelijat laiturilla tulkitsivat hiljaisuuden niin, ettei heidän huutonsa kantanut kyllin selvästi proomulle saakka. Lähimpänä seisova kohotti kätensä suun kahta puolta.

– Eikä tästä ketään ole mennytkään!

– Ei minkäänlaisia jälkiä! toinen vahvisti.

Siinä olikin Karoselle miettimistä. Se kääntyi tarkistamaan sijainnin kartasta ja meni sitten neuvottelemaan hinaajan päällikön kanssa.

– Jos tässä on jotakin sotkua, niin se on pataljoona, joka on suunnistanut väärin eikä meidän komppania, Anttilan Jarkko laski.

He olivat samaa mieltä. Karonen oli piirin parhaita suunnistajia. Jos sillä oli minkäänlaista karttaa kourassaan, se tiesi varmasti missä ollaan.

Tämän osoitteen hinaajan päällikkökin oli saanut. Ja niillä oli kiire hakemaan seuraavaa lastia. Päätökseksi tuli, että tässä mennään maihin.

Se ei ollutkaan mikään helppo homma. Laiturista piti varmistaa luja kohta niin tyveltä kuin suinkin ja vahvistaa vielä sitäkin. Hevosten ja kuormien alla jos rupesi sortumaan, niin tässä oltai-siin pitkään.

Nämä laivaamiset eivät olleet kovin tuttua heidän puolen mie-hille enempää työhommista kuin harjoituksistakaan. Mutta he- vosta he olivat käsitelleet joka mies. Kuskit saivat apua niin pal- jon, että maihin meno raskaitten kuormien kanssa tapahtui pie- nessä lennossa.

Ongelmia oli kuitenkin tulossa.

Kuormat olivat jo onnellisesti maissa eikä mitään isompia haa- vereita ollut sattunut, kun yksi hinaajan miehistä huuteli tavara- proomusta:

– Entä nämä rehuselluloosat? Näitä on vaikka miten ... Mitä näitten kanssa tehään?

Komppania oli jaettu kahteen osaan ruokailemaan. Ensini- mäisinä urakoineet olivat nyt syömässä. Leukojen liike pysähtyi, kun jokainen kääntyi katsomaan sinne, missä Karonen lähettei- neen seisoskeli.

Aivan selvästi kapteeni oli kahden vaiheilla. Miehet, vaikka kiroivatkin todennäköistä kantourakkaa, seurasivat hyvántah- toisen huvittuneina komppanianpäällikön jaakobinpainia. Siinä kävivät mies ja virkamies taistelua ratkaisusta.

Mies voitti.

– Nostetaan ne laiturille ja peitellään sen mitä voidaan. Kuor- miin ne eivät enää mahdu!

Lenni kohtasi serkkunsa katseen.

– On siinä kuitenkin niin paljon miestä, että uskaltaa tehdä it- sekin ratkaisuja, Arvo supatti.

– Varmasti on, Anttilan Jarkko uhosi. – Nähtiinhän se jo Mäntsälän aikaan.

– Niin ... Lenni epäröi. – Kumpaa se sitten oli, kuuliaisuutta Laurilalle vai oman ajattelun tulosta ...

Hän ei ollut milloinkaan ollut aivan varma Karosesta. Aluepäällikkö oli ihmisenä niin erilainen kuin hän. Ei tupakoinut, raivoraitis. Kaikkien pykälien noudattaja viimeisen päälle. Ehdottomasti kunnian mies.

Monesti tuntui siltä, että Karonen ei elänyt omaa elämäänsä, vaan oli lahjoittanut sen isänmaalleen. Lenni muisti istuneensa eräänkin kerran sadepäivänä korttisakissa ulkoniityn ladossa, kun Karonen painui märkänä lenkillään siitä ohitse. Se oli alun toistakymmentä vuotta, tai ainakin kymmenkunta, häntä vanhempi, mutta oli varmasti kovakuntoisempi kuin hän.

Kuormasto rupesi olemaan marssivalmis. Ruokailijoille huudettiin valmistautuminen.

– Mihin nyt sitten lähdetään? Ojanperän Eeli piruili puoliääneen. – Ainakaan tuosta ei ole mitään liki pataljoonaa kulkenut ...

Siitä he olivat varmoja jokainen.

Karosta luultavasti keltutti aika tavalla. Se otti tämän oppaanpuutteen upseerismiesten yhteisenä töppäyksenä. Ei oltu vielä lähelläkään ryssiä, kosketuksesta puhumattakaan, mutta asiat jo valmiiksi sekaisin. Se kävi Karosen kunnialle.

Järjestäytymiskomento tuli kuitenkin terävästi ja ilman epävarmuuden häivääkään.

Komppanianpäällikkö pisti marssivarmistuksen eteen. Se sai käskyn katsella mahdollisia merkkejä edellä kulkeneesta pataljoonan pääosasta, mutta saattoi sillä olla totuttelemistarkoituksin:

Karonen oli niin innoissaan sotaan lähdöstä, että eläytyi jo tilanteeseen.

Heinittynyt vanha kulkuväylä vei muutaman sadan metrin jälkeen kapealle ja mutkaiselle, huonokuntoiselle tielle.

Siinä varmistus odotteli ihmeissään.

– Kumpaan suuntaan?

Harjoituksissa tällaisessa paikassa oli kepin nokassa pahvi-nuoli ja jotakin peitenumeroa tai semmoista, ainakin jos Karonen johti harjoitusta.

Jussilan Lenni ei malttanut olla hiljaa omassa sakissaan ehdottamatta:

– Ei muuta kuin kompassi kouraan ja »Itään!».

Tie kulki suurin piirtein etelä-pohjoinen-suunnassa.

– Vieneekö mihinkään, Hautakankaan Arvo epäili.

– Rautatieläiset ovat tottuneet suurempiin linjoihin, Ojanperän Eeli piruili.

Karonen tutki pitkään karttojaan ennen kuin ratkaisi:

– Vasempaan!

– Olisi vaan kiva tietää minne, Lenni keljuili.

– Mistäpä se sen voi tietää, jos ei ole saanut käskyä eikä opastusta, Anttilan Jarkko puolusti komppanianpäällikköä.

– Sota on, pojat, tällaista, Välimäen Mikko muistutti. – Ei tiedetä mitä ollaan tekemässä, mutta korvataan se rivakalla toiminnalla.

– Oisit sinä kuitenkin ottanu pirssis matkaan, niin ajettais sillä kattelemaan jostakin juhannusheilaa, Hautakankaan Arvo haikkaili.

Jatkettiin matkaa. Maasto oli mäkistä ja tie mutkaista. Paksu pöly leijaili heti ensimmäisten miesten jälkeen ilmassa. Luultavasti se vei keulilla marssivan komppanianpäällikön huomioky-

vystä sellaisen osan, että hän tajusi vastaantulevasta pölypilvestä rykmentinkomentajan auton vasta, kun se pysähtyi ja everstiluutnantti kurkki ikkunasta.

Sana kulki nopeasti taaksepäin:

– Liski!

Lenni näki kavereittensa vakavoituvan.

– Parasta seisokella selin, Ojanperän Eeli varoitteli.

Hautakankaan Arvo hymähti.

– Tässä pilvessä tunne ketään ...

Lenni oli saanut Liskistä tarpeekseen jo aikoinaan.

– Tuntee tai on tuntematta, ihan sama!

– Oikein, Anttilan Jarkko tuki. – Ne kulkevat komentajien ajatukset ihan eri tasolla tämmöisessä tilanteessa.

Hautakankaan Arvo veti suupieltään sivuun.

– Minä en menisi antamaan näitten tasoista minkäänlaisia taakuita. Mutta koko komppaniaa Liski vihaa tietenkin eikä jotakuta määrättyä äijää.

– Koko komppaniaa ja Karosta, Lenni vahvisti.

– Karosta tietenkin, Arvo myönsi. – Hänhän se piti sakin poissa Mäntsälän junasta.

– Oikealle!

Piti siitä jo mahtua. Joku innokas siellä kiljui tietä rykmentinkomentajan autolle.

– Perkele! Anttilan Jarkko manasi. – Tunsitteko, pojat?

– No tunnettiin! Lenni myönsi.

Ikkunasta oli katsellut ulos majuri Janhonen. Lenni oli tuntenut hänet heti, vaikka mies oli kaljuuntunut aika tavalla sitten Jennin päivien.

– Mikähän kiho se on rykmentissä? Ojanperän Eeli laskeskeli.

Lenni vaistosi toisten katseet kasvoillaan.

Poikkeuksellinen kesä.

Kesällä 1941 eletään aselevon aikaa. Lenni Jussila ja hänen serkkunsa Arvo Hautakangas kaipaavat sotaa edeltävää elämää. Pian on juhannus, mutta serkusten juhlatuulen päällä roikkuu sodan varjo. Myös naiset täyttävät kaksikon ajatukset – erityisesti Lenni on ongelmissa, sillä hän on ihastunut maksulliseen naiseen, joka käy säännöllisesti tapaamassa sotilaita.

Haaveet sodan unohtamisesta jäävät kuitenkin kaukaisiksi. Sota ei ole loppumassa vielä moneen vuoteen – ja poikien elämässä tulee tapahtumaan vielä monia traagisia asioita. Kun loppu tulee, kuka pystyy jättämään sodan traumat taakseen ja ketä ne tulevat riivaamaan koko loppuelämän?

Jorma Kurvinen (1931–2002) oli suomalainen kirjailija, joka tunnetaan erityisesti sotaromaaneistaan sekä Susikoira Roi-kirjasarjasta. Kurvinen sai Valtion kirjallisuuspalkinnon kolmesti.